

Les puntaires. La manufactura rural com a qüestió d'identitat.

Daniel Garcia Giménez. Llicenciat en Història.

Una llegenda d'origen català que expliquen les Clarisses de Pedralbes comença amb la història d'una nena petita, òrfena de pare i amb la mare discapacitada, que desesperada per haver de sobreviure i per mantenir la seva mare vídua en aquestes circumstàncies, prega a la verge que l'ajudi. La verge se li apareix amb un coixí de fer puntes preparat, li ensenya l'art de la punta i tot seguit desapareix. La noia ensenya el seu art a les altres noies del poble, que transmetran la tradició de boca en boca.

Molt probablement, els fets narrats a la llegenda mai varen tenir lloc. No obstant, les històries populars es creen tot canviant a través de molts oradors que les van adaptant al seus oients fins que arriben a un consens. Aquest pacte entre oradors i públic té una utilitat pràctica en el anar fent i desfent del dia a dia.

Les primeres dades sobre les puntes catalanes daten del segle XIV i, si hem de fer cas de l'imaginari popular, la primera puntaire va ser la reina Elisenda de Montcada, segona esposa de Jaume II. Les puntes eren molt preuades a la cort medieval i els nobles les lluïen en el seu vestuari com a signe de distinció.

Tenim molts testimonis de l'activitat de fer puntes al segle XVIII. La societat estava canviant, l'augment de població tirava de la demanda de productes tèxtils manufacturats, els avenços tècnics i científics feien possible l'establiment de més centres de producció, la proliferació de mercats convertia en molt rentable l'acumulació d'estocs per a la venda. Els obradors obrien la porta a les dones que ja pensaven, en molts casos sense altre remei, en treballar fora de casa per fer-se càrrec de la misèria quotidiana que portava la primera industrialització.

El pas cap al segle XIX divideix la indústria tèxtil catalana en dos branques molts cops complementàries: la urbana, que aprofita tota la tecnologia possible per produir grans quantitats de peces per a la exportació a l'estranger; i la rural, que a través de xarxes de petites fàbriques consolida un mercat interior arran del reciclatge de la vella artesania, molts cops amb l'ajuda del treball a domicili.

L'època de més esplendor de les puntes va des de la segona meitat del segle XIX fins al primer terç del XX. Coincidint amb la major expansió del tèxtil industrial, que funcionava amb les mides estàndards que avui coneixem com a talles, el negoci dels complements manufacturats de caràcter creatiu com són les puntes estava de moda.

En aquests anys, l'artesania de les puntes donava feina a una bona part de les noies i dones de les àrees rurals catalanes. La gran finor i delicadesa de les peces feia que les puntes tinguessin un gran renom entre les cases de comerç de Barcelona dedicades a la distribució d'aquesta artesania.

La llegenda que hem citat amunt té moltes semblances amb altres històries que també circulaven per França. Tota història popular té la seva raó d'existir i és que gràcies a les puntes moltes noies foren capaces de mantenir-se i sobreviure per elles mateixes. No oblidem que la proletarització del camperolat va fer a aquest col·lectiu més sensible a tota mena de desgràcies.

Tanmateix, si bé les pràctiques canvien ràpid per a ajustar-se als nous temps, a la cultura li costa més el canvi. Així, la dona treballava fora de casa però calia justificar-ho. Si ens fixem en la llegenda, veiem que és la verge qui imparteix l'art de fer puntes a les dones del poble. El fet de que sigui ella qui porti l'ofici a les dones avala aquesta feina com a respectable per al gènere femení.

Avui dia, el món de la punta al coixí viu una època de ressorgiment i de nova vitalitat arreu de Catalunya i també a Masquefa. I, si bé les finalitats econòmiques no tenen ni de bon tros la importància d'abans, la funció social de les puntes no ha perdut una engruna de pes, des de que les puntaires d'èpoques molt pretèrites seien juntes amb les mateixes eines i la mateixa feina: el coixí, els boixets, l'agulla de cap i la cartolina o patró.

Les puntaires organitzades com a entitats en un ampli regitzell de pobles de la nostra geografia, constitueixen un referent identitari indiscutible i un puntal del teixit associatiu dels pobles que gaudeixen d'aquesta mena d'entitats. A casa nostra hi tenim el Grup de Puntaires de Masquefa a qui dediquem aquest article amb tot el respecte.

Bibliografia

Maluquer de Montes, Jordi. "Cataluña, avanzada de la industrialización". A: GERMÁN, Luis i d'altres (ed.). *Historia económica regional de España, siglos XIX y XX*. Barcelona: Crítica, 2001. Pàg. 357-389.

Nadal, Jordi. "Cataluña, la fábrica de España". A: NADAL, Jordi. *Moler, tejer y fundir*. Barcelona: Ariel, 1992. Pàg. 84-154.

Segmentación, condiciones de trabajo, trayectorias laborales y género en el mercado de trabajo industrial (1840-1960). Programa Sectorial Ministerio de Ciencia y Tecnología y Ministerio de Trabajo y Asuntos sociales. (2000-2003)

www.somiserem.org/puntaires.htm

www.laborrufa.com